

LEV TOLSTOI

ÎNVIEREA

*Traducere și note
Lucia Demetrius*

CUPRINS

e.....	5
ăi.....	15
oua.....	267
reia.....	481
critice.....	589

PARTEA ÎNTÂI

1

Oricât s-ar fi trudit cele câteva sute de mii de oameni să slujească peticul de pământ pe care se îngrămădiseră, oricât l-ar fi bătătorit, l-ar fi acoperit cu pietre ca să nu crească nimic pe el, oricât i-ar fi smuls fiecare fir de iarbă abia ivit, oricât ar fi afumat aerul cu cărbuni sau cu gaz, oricât ar fi tuns pomii și ar fi alungat animalele și păsările – primăvara era tot primăvară, chiar și în oraș. Soarele încălzea, iarba înviorată creștea, înverzea, nu numai pe peluzele bulevardelor, ci și printre lespezi, pretutindeni unde nu fusese smulsă; mestecenii, plopii, mălinii își deschideau frunzulițele cleioase și miresmate, iar mugurii umflați ai teilor plesneau. Stăncuțele, vrăbiile și porumbeii începuseră să-și pregătească voioase cuiburile, ca în fiecare primăvară, și muștele, încălzite de soare, bâzâiau pe lângă ziduri. Plantele, păsările, găzele și copiii, toți erau veseli. Dar oamenii, oamenii maturi, nu încetau să se înșele și să se chinuiască pe ei înșiși, și unii pe alții. Oamenii nu socoteau drept însemnată și sfântă această dimineață de primăvară, această frumusețe dumnezeiască a lumii, creată pentru fericirea tuturor fapturilor, frumusețe care îmbie la pace, la înțelegere și la dragoste, ci socoteau drept sfânt și însemnat ceea ce nișcocră ei înșiși, ca să se stăpânească unul pe altul.

Astfel, în cancelaria închisorii din gubernie, nu se socotea drept sfânt și însemnat faptul că tuturor oamenilor și animalelor le este dat să se bucure și să se înduioșeze de sosirea primăverii, ci că se primise în ajun o hârtie, cu număr și antet, prin care se ordona ca trei arestați, două femei și un bărbat, deținuți pentru instrucție, să fie aduși, azi, 28 aprilie, până la nouă dimineața, la tribunalul județean. Una dintre aceste femei, fiind socotită cea mai primejdioasă criminală dintre ei, trebuia să fie dusă singură.

Și iată că în urma acestui ordin, în ziua de 28 aprilie, la ora opt dimineața, gardianul-șef intra pe sala întunecată și cu duhoarea grea a secției de femei, urmat de o femeie cu fața chinuită și cu părul cărunt și cârlionțat. Purta o bluză cu galoane la mâneci, încinsă cu o cingătoare cu șireturi de un albastru-închis; era șefa supraveghetoarelor.

– Ai venit după Maslova? întrebă ea, apropiindu-se cu gardianul de serviciu de una dintre ușile celulelor care dădeau pe sală.

Gardianul descuie cu zăngănit de fiare lacătul și, deschizând ușa celei din care năvăli un aer și mai stricat decât cel de pe sală, strigă:

– Maslova, la tribunal!

Pe urmă închise ușa pe jumătate și așteaptă.

Până și în curtea închisorii adia aerul înviorător al câmpiilor, adus de vânt în oraș. Pe sală însă, aerul era înăbușitor și stricat, îmbâcsit cu miros de closet, de catran și de putregai, copleșind pe fiecare nou-venit cu tristețe și melancolie. Chiar supraveghetoearea, obișnuită cu aerul acesta rău, când intră de afară pe sală, se simți deodată obosită, și parcă i se făcuse somn.

Din celulă se auzea zgomot, mișcare, glasuri de femei, pași de picioare desculțe.

– Hai, Maslova, mișcă mai iute! N-auzi? strigă gardianul-șef din ușa celulei.

Peste câteva clipe, o femeie tânără, nu prea înaltă, cu pieptul mare, îmbrăcată cu un halat cenușiu peste o bluză și o fustă albă, ieși cu pași sprinteni din celulă și se apropie repede de gardianul-șef. Purta ciorapi groși de bumbac, încălțăminte butucănoasă de închisoare și o basma albă, de sub care avusese grija să-și scoată câțiva cărlionți negri. Fața ei era albă, foarte albă, așa cum e chipul acelor care au stat vreme îndelungată în aer închis și care îți amintesc de mugurii creșcuți pe cartofii ținuti în pivniță. Tot așa de albe îi erau și mâinile mici și late, și gâtul plin, care-i ieșea din gulerul larg al halatului. În această față smeadă, te uimeau doi ochi negri, sclipitori, poate puțin umflați, dar foarte vii, cu toate că unul era cam sașiu. Femeia se ținea drept, cu pieptul înainte. Când ieși pe sală, își dădu capul pe spate și pe urmă își ridică ochii spre gardianul-șef, gata să îndeplinească tot ce i se va cere. Gardianul era tocmai să închidă ușa celulei, când din dosul ei se strecură chipul alb, aspru și zbârcit al unei bătrâne cu păr cărunt, neacoperit. Bătrâna începu să-i șoptească ceva Maslovei, dar gardianul împinse ușa peste capul ei, care nu se mai văzu. Râsul unei femei răsună în celulă. Maslova zâmbi și ea și se întoarse spre ferestruica zăbrelită a ușii. Bătrâna se lipi de cealaltă parte a ferestruicii și-i strigă cu glas răgușit:

– Bagă de seamă, nu cumva să spui ceva de prisos. Ține-o numai una și bună de la început până la sfârșit, și gata.

– Să se isprăvească odată. Mai rău decât a fost până acum n-are să fie, răspunse Maslova.

– Ba are să fie odată, că doar n-o fi de două ori! zise gardianul cu aer de șef, sigur de hazul lui.

– După mine, marș!

Ochiul bătrânei pieri din ferestruică și Maslova îl urmă pe gardianul-șef, cu pași mici și grăbiți. Coborâra scara de piatră, trecură pe lângă celulele bărbaților, încă și mai duhnitoare și mai zgomotoase decât cele ale femeilor, și, urmăriți mereu de alți ochi de după fiecare ferestruică zăbrelită, intrară în cancelarie, unde așteptau două santinele înarmate. Un funcționar dădu unuia dintre soldați o hârtie care mirosea a tutun și-i spuse, arătând spre arestată:

– Ia-o în primire.

Soldatul, un țăran din Nijni Novgorod, cu fața roșie, ciupită de vărsat, băgă hârtia în manșeta mantalei și, zâmbind, arătă spre deținută și-i făcu cu ochiul camaradului său, un mujic ciuvaș¹ cu umerii lați. Pe urmă soldații și deținuta coborâră încă o scară, îndreptându-se spre ieșirea principală. Trecură printr-o portiță tăiată în poarta cea mare și porniră prin mijlocul străzilor pietruite ale orașului.

Birjarii, negustorii, bucătăresele, muncitorii, funcționarii se opreau și se uitau curioși la arestată. Unii dădeau din cap, gândindu-se: „iaca unde ajungi dacă te porți prost, nu ca noi!“ Copiii se uitau înspăimântați la criminală, liniștiți numai de gândul că era păzită de doi soldați, și că acum nu mai putea face nici un rău. Un țăran, care-și vânduse cărbunii și își băuse ceaiul într-o ceainărie, se apropie de femeie, își făcu cruce și-i întinse o copeică. Ea se înroși, plecă fruntea și îngăimă ceva.

Simțea toate privirile îndreptate asupra ei și se uita și ea pe furiș, cu coada ochiului, la oameni, înveselită puțin de interesul pe care-l deștepta. O înveselea și aerul acela de primăvară, atât de curat, mai ales pe lângă cel din închisoare, dar o dureau picioarele, dezobișnuite să umble pe drumuri

¹ Popor din ținutul Volgăi

pietruite și încălțate cu încălțăminte grea a închisorii. Se uita pe unde mergea și căuta să calce cât putea mai ușor. În fața unei dughene cu făină, femeia era cât pe ce să calce cu piciorul un porumbel cenușiu, care ciugulea pe jos. Pasărea își luă zborul și, fâlfâind, trecu pe lângă urechea ei, mai s-o atingă ușurel cu aripa. Ea zâmbi; apoi, gândindu-se la starea ei, oftă din greu.

2

Povestea deținutei Maslova era dintre cele mai obișnuite. Maslova era copila unei femei nemăritate, care, împreună cu maică-sa, păzea vitele pe moșia a două surori, fete bătrâne. Femeia aceasta, mama Maslovei, năștea în fiecare an câte un copil. Îl boteza numaidecât, așa cum era obiceiul la țară; pe urmă nu-l mai hrănea și pruncul nedorit, venit pe lume fără să fie nevoie de el și care o stingherea la treabă, murea repede de foame.

Așa îi muriseră cinci copii. Îi boteza, apoi înceta să-i mai hrănească, și ei piereau unul după altul. Al șaselea copil, făcut cu un țigan care trecuse pe acolo, ar fi avut aceeași soartă, dacă una dintre cele două domnișoare bătrâne n-ar fi intrat într-o zi în locuința îngrijitorilor de vite, ca să certe femeile de la vaci, pentru că smântâna mirosea a grajd. Lehuza era culcată acolo, ținând la piept un copil frumos și zdravăn. Domnișoara le muștră și pentru smântână și pentru că lăsaseră lehuza să stea în odaia îngrijitorilor de vite. Era gata să plece, când văzu mai bine pruncul, se înduioșă de el, și propuse să-i fie ea nașă. Îl boteză, într-adevăr, și, făcându-i-se milă de fina ei, îi dădu mamei lapte și bani. Copila scăpă cu viață. Domnișoarele îi și spuneau „fetița salvată“.

Împlinise trei ani, când maică-sa se îmbolnăvi și muri. Bunica ei, îngrijitoare la vite, nu era în stare să crească copilă, așa că bătrânele domnișoare luară fetița în casa lor. Pentru ele, copilă aceasta cu ochii negri, neobișnuit de vioaie și de drăgălașă, era o mângâiere.

Cea mai tânără, Sofia Ivanovna, aceea care botezase copilă, era o femeie mai blândă. Maria Ivanovna, cea mai în vârstă, era mai aspră. Sofia Ivanovna îmbrăca fetița, o învăța să citească și ar fi vrut s-o crească ca pe un copil de suflet. Maria Ivanovna însă voia să facă din ea o bună muncitoare, o bună fată în casă și din pricina asta era mai aspră cu ea, o pedepsea și chiar o bătea, când era în toane rele. Sub aceste două înrâuriri copilă crescă jumătate fată în casă, jumătate copil de suflet. O și chemau cu un nume care nu era nici de stăpân, nici de slugă, nici Katia, nici Katiencia, ci Katiușa. Ea cosea, făcea curățenie prin casă, freca icoanele cu cretă, prăjea, râșnea și servea cafeaua, spăla mărunțișurile și, din când în când, stătea cu domnișoarele și le citea cu glas tare.

Fusese de câteva ori cerută în căsătorie, dar nu voise să ia pe nimeni, pentru că simțea că viața alături de un muncitor ar fi anevoioasă pentru ea, care se obișnuise cu huzurul unei vieți boierești.

Trăise așa până la șaisprezece ani. Atunci venise în casa domnișoarelor un nepot al lor, student, un prinț bogat, și Katiușa se îndrăgostise de el, fără a îndrăzni să i-o mărturisească nici lui și nici chiar ei înseși. Mai trecuseră doi ani. Același nepot, care pleca la război, venise iar la mătușile lui pentru patru zile. În ajunul plecării, o necinstită pe Katiușa, și plecase, strecurându-i o hârtie de o sută de ruble. Cinci luni după plecarea lui, Katiușa era sigură că e însărcinată.

Din clipa aceea, o cuprinse o scârbă de toate. Se gândea numai cum să scape de rușinea care avea să se afle în curând.

Începu a-și sluji prost stăpânele, parcă în silă și, fără să știe nici ea cum, izbucni într-o zi. Le spuse cuvinte grosolane, pentru care mai târziu se căi, și le ceru să-i dea drumul.

Domnișoarele, foarte nemulțumite de ea, o lăsară să plece. Plecând de acolo, Maslova se tocmi la comisarul poliției rurale, dar nu putu să rămână la el mai mult de trei luni, pentru că stăpânul, bătrân de cincizeci de ani, începu să se lege de ea. Odată, când el se arătă mai îndrăzneț decât oricând, femeia, clocotind de furie, îl ocări, îl făcu dobitoc și diavol bătrân și-l îmbrânci atât de tare, încât bătrânul căzu jos. Fu alungată pentru obraznicia ei. Nu mai avea nici un rost să-și caute alt loc; vremea nașterii se apropia și Maslova intră la moașa din sat, o văduvă care făcea negoț cu rachiu. Nașterea fu ușoară, dar femeia, care mai moșise în același timp și o țarancă bolnavă, o îmbolnăvi și pe Katiușa de febră puerperală. Nou-născutul, un băiat, fu trimis la un orfelinat unde, după cum povesti bătrâna care îl dusese, muri îndată.

Când intră în gazdă la moașă, Katiușa avea o sută douăzeci și șapte de ruble: douăzeci și șapte câștigate de ea, și o sută dăruite de cel care o necinstise. La plecarea ei de acolo, mai avea numai șase ruble. Nu știa să-și păstreze banii, îi cheltuia pentru ea și-i mai dădea și oricui îi cerea. Moașa îi luase pentru găzduire, hrană și ceai patruzeci de ruble pe două luni, douăzeci și cinci de ruble cheltuisese cu nașterea, patruzeci de ruble împrumutase bătrânei ca să-și cumpere o vacă, și mai risipise încă vreo douăzeci de ruble pe rochii și daruri. Când se însănătoși, Katiușa nu mai avea nici un ban și fu nevoită să-și caute iar de lucru. Găsi un loc la un inginer silvic, om însurat, dar care și el, ca și comisarul, începu să se lege de ea încă din prima zi. Katiușei îi era scârbă de el și căuta să-l ocolească. El însă avea mai multă experiență, era

mai șiret decât ea și, mai ales, era stăpânul care putea s-o trimită unde voia el. Folosind o împrejurare potrivită, o posedă. Nevasta lui prinse de veste și, găsindu-i odată singuri într-o odaie, se aruncă asupra Katiușei și o luă la bătaie. Katiușa nu se lăsă nici ea mai prejos; s-a iscat acolo o păruială zdravănă, și pe urmă fata a fost izgonită, fără să i se plătească nici un gologan din banii munciți. Atunci Katiușa se mută în oraș, trase în gazdă la o mătușă de-a ei, al cărei bărbat era legător de cărți. Pe vremuri, o duseseră ei bine, dar acum omul își pierduse toți clienții, se îmbăta zilnic, și vindea tot ce-i cădea în mână ca să aibă pentru băutură.

Mătușa ei ținea o mică spălătorie din care trăia ea cu copiii și bărbatu-său, un netrebnic pe care-l întreținea tot ea. O îmbiase și pe Maslova să intre spălătoreasă la ea, dar fata, văzând viața grea a celorlalte muncitoare care locuiau la mătușă-sa, șovăia și căuta prin birouri de plasare, să se tocmească servitoare aiurea. În sfârșit, găsi un loc la o cucoană care avea doi băieți la liceu. După o săptămână, cel mai mare dintre ei, care era în clasa a șasea și care lăsase să-i crească mustățile, nu-și mai vedea de carte și n-o mai lăsa în pace pe Maslova. Maică-sa învinui tot pe Katiușa și o dădu afară. Nu mai găsea alt loc. Odată, la biroul de plasare, Maslova întâlni o cucoană cu brațe goale, durdulii, împodobite cu brățări și inele. Cucoana, aflând situația Maslovei, o pofti la ea. Katiușa se duse și fu primită cu căldură, ospătată cu prăjituri și cu vin dulce. Apoi cucoana trimise servitoarea undeva cu un bilețel. Către seară, intră în odaie un om înalt, cu părul lung, care începea să albească, și cu barba căruntă. Se așeză lângă Maslova și începu s-o privească cu ochi sclipitori, să-i zâmbească și să glumească. Gazda îl chemă în camera de alături și Maslova o auzi spunându-i: „E proaspătă! De la țară!“ Pe urmă o chemă și pe ea acolo, îi spuse că

domnul era un scriitor care are foarte mulți bani și care e hotărât să nu precupească nimic, dacă fata îi va fi pe plac. Ea îl plăcu, și scriitorul îi dăruie în urmă douăzeci și cinci de ruble, făgăduindu-i să vină s-o vadă mai des. Banii aceia se duseră repede, pe chirie, pe o rochie nouă, pe o pălărie și pe niște panglici. După câteva zile, scriitorul trimise iar după ea. Îi dădu încă douăzeci și cinci de ruble și o întrebă dacă n-ar vrea să se mute într-o locuință numai pentru ea singură.

Acolo, în apartamentul închiriat de scriitor, Maslova se îndrăgosti de un vânzător de prăvălie, un băiat vesel, care locuia în aceeași curte. Ea însăși i-o mărturisi scriitorului și se mută iar în altă locuință mai mică. Vânzătorul îi făgăduise s-o ia de nevastă, dar într-o zi o părăsi, fără să-i spună nimic, și fugi la Nijni Novgorod. Maslova rămase singură. Ar fi vrut să stea mai departe în apartament, dar nu i se îngădui. Iar comisarul îi spuse că va putea trăi așa numai dacă va căpăta condicuța de prostituată și se va supune controlului medical. Atunci se întoarse iar la mătușă-sa. Bătrâna, văzând-o îmbrăcată cu o rochie la modă, cu pelerină și cu pălărie, începu s-o privească respectuos, ca pe o făptură care urcase o treaptă mai sus în viață și pe care nu mai putea s-o îmbie să se tocmească în spălătoria ei. Maslova nici nu-și mai punea acum întrebarea dacă trebuie sau nu să se facă spălătoreasă. Se uita cu milă la viața trudnică pe care o duceau, în spălătoria din față, femeile acestea palide, cu mâini slabe, unele atinse de oftică, care spălau și călcau în aburi de săpun, la o căldură de treizeci de grade, cu ferestrele deschise vara și iarna, și se înfiora la gândul că ar fi putut să robească și ea la această muncă silnică.

În vremea aceea deosebit de grea pentru Maslova, vreme în care nu-și găsisese nici un ocrotitor, ea întâlni o femeie care momea fete pentru case de toleranță.